

Utviklingsredegjørelse 2015/2016 del 1

Faglig råd for design og håndverk

1 Gjennomgang av fagene i design og håndverk

I henhold til punkt 4 i mandatet for de faglige rådene skal hvert råd levere inn en utviklingsredegjørelse to ganger per oppnevningsperiode. Redegjørelsen skal blant annet ta for seg eventuelle behov for nyetablering, omlegging og nedleggelse av fag. Formålet med redegjørelsen er å gi Utdanningsdirektoratet en samlet oversikt over endringer i en sektor som kan ha betydning for opplæringstilbudet. I desember 2013 leverte de faglige rådene inn utviklingsredegjørelser for første gang.

Utviklingsredegjørelsen for 2015/2016 leveres i 2 deler, der del 1 er en vurdering av samtlige lærefag/yrkeskompetanefag (Vg3) og svar på spørsmål stilt av Utdanningsdirektoratet i startpakken¹ til rådet. Del 1 leveres 15. oktober 2015.

For å skaffe seg best mulig grunnlag for å besvare spørsmålene i bestillingen fra Utdanningsdirektoratet, har FRDH sendt en spørreundersøkelse til bedrifter og organisasjoner og arrangert dialogmøter for enkelte fag². Spørreundersøkelsen ble sendt til et utvalg bedrifter og organisasjoner som rådet har funnet fram til, men som ikke kan regnes som et representativ utvalg. I tillegg har det vært lav svarprosent på undersøkelsen. Rådet har behandlet svarene fra bedriftene i arbeidsgruppemøter og rådsmøter, og svarene nedenfor er en oppsummering av svar fra bedriftsundersøkelser, innspill fra dialogmøter og rådsmedlemmenes vurderinger.

Rådets sammensetning dekker ikke fullt ut alle fag i utdanningsprogrammet. Dette, samt fravær av bransjeorganisasjoner for forholdsvis mange av fagene, er en utfordring for rådets arbeid.

I prosessen med å gå igjennom de enkelte lærefagene har det kommet fram punkter som er felles for alle fagene:

- Både i grunnskolen og i videregående skole er det viktig med verksteder og undervisning som gir elevene mulighet til å øve opp gode, grunnleggende håndverksferdigheter.
- Dimensjonering og nedleggelse av Vg2-tilbud i fylkene er en utfordring.
- En stor andel av de som avlegger fag-/svenneprøve er voksne uten rett.
- Det er behov for styrket kjennskap til de ulike mulighetene som finnes i fagopplæringen som alternativ til 2+2-modellen. For eksempel muligheten for å gå direkte ut i lære etter Vg1, også for fag som er 2+2-fag i strukturen. Denne fleksibiliteten er særlig viktig for de små fagene med få skoletilbud.

1.1 Aktivitør

Ut i fra innkomne svar fra spørreundersøkelsen kan vi konkludere med at aktivitørfaget helt klart har relevans i dagens og fremtidens arbeidsliv. I følge SSB er det 3730 aktivitører i arbeid i 2014 og det rekrutteres ikke nok pr i dag for ivareta disse stillingene i fremtiden. Bedrifter uttaler i undersøkelsen at ved ledighet i aktivitørstillinger vil de igjen tilsette aktivitør. Det er derfor viktig at rekrutteringen opprettholdes og styrkes i framtida. En fagutdannet aktivitør har en breddekompetanse som kan benyttes i ulike stillinger både innen helse, kultur og rehabiliteringsarbeid.

Fagets utfordringer:

- Aktivitørfaget har behov for modernisering og fornyelse slik at det følger samfunnsutviklingen.

¹ Utdanningsdirektoratet, Startpakke for Design og håndverk (2015)
<https://fagligerad.files.wordpress.com/2014/06/startpakke-for-dh.pdf>

² Svarene fra bedriftene er ikke lagt ved i utviklingsredegjørelsen, men kan fås ved henvendelse.

- Liten rekruttering til faget, få skoleklasser. Per i dag kun fire videregående skoler som tilbyr utdanning i aktivitørfaget. Herav kun en av storbyene i landet.³
- Læreplasser står tomme på grunn av mangel på lærlinger da aktivitørlærlingene viser seg å være lite flyttbare.
- Aktivitørstillinger blir ofte en salderingspost, spesielt i eldreomsorgen i kommunal sektor. Ofte blir det satt inn ufaglærte eller utslitte helsearbeidere i slike stillinger. Årsaken er gjerne økonomi og/eller mangel på fagutdannede aktivitører.

Svarene fra spørreundersøkelsen peker på at faget er utdatert i forhold til dagens samfunn. Det pekes på at det må «spisses» inn mot rehabilitering, samtidig som en må få ett større fokus på aktivitetsledelse og koordinering. Vg3 læreplan må også revideres i forhold til nye endringer i læreplan Vg2 slik at de henger sammen. Som aktivitør har du i dag i større grad behov for å kunne koordinere og lede enn tidligere. Aktivitørene er ofte et bindeledd mellom ulike instanser og koordinering av aktivitetstiltak. Aktivitøren er også viktig i tverrfaglige team for å oppnå helhetlige tjenestetilbud.

Da det er liten rekruttering til faget, det er kun fire skoler i hele landet som utdanner aktivitører, har det kommet frem forslag om landsdekkende tilbud i aktivitørfaget. Bransjen foreslår fire landsdekkende skoler for små fag der aktivitørfaget også får sin plass. Skolene bør lokaliseres i hver sin landsdel. I deler av landet står læreplasser tomme på grunn av mangel på lærlinger.

Sentrale føringer innen helse og omsorg sier det skal satses på forebygging og aktivisering. Men i det virkelige arbeidsliv finnes ikke alltid ressursene og det er delvis mangel på satsningen på denne yrkesgruppen.

Stortingets helse og omsorgskomite presiserer i innstillingen til Stortingsmelding 29, Morgendagens omsorgstjenester (2012-2013): «Komiteen viser til at det er behov for styrking av mange profesjoner i den kommunale pleie- og omsorgssektoren, men vil i denne sammenheng spesielt fremheve behovet for flere ergoterapeuter, fysioterapeuter og aktivitører.»⁴

Med dette som grunnlag mener bransjen at aktivitørfaget har sin rettmessige plass i utdanningssystemet og arbeidslivet i fremtiden. Det trengs tiltak for at sentrale føringer og utdanningspolitikk skal henge i sammen.

1.2 Blomsterdekoratør

Læreplan i blomsterdekoratørfaget Vg3 /opplæring i bedrift. Læreplankode: BLD3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 12. februar 2008. Lengde på fagprøven er endret til fjorten virkedager fra 1. august 2012.

Blomsterdekoratørfaget har tilfredsstillende tilgang på læreplasser, og i noen fylker er det for få kvalifiserte søkere til ledige læreplasser. I fagblomsterhandelen ansettes i hovedsak blomsterdekoratører med fagbrev, men også ufaglærte som oftest har som mål å ta fagbrev. Det er gode utsikter til å få jobb i faget.

Antall lærekontrakter har holdt seg stabilt fra 2010 til 2015 med 150 – 160 løpende kontrakter i året. Søkningen til Vg2 blomsterdekoratør er halvert fra 2007 til 2013, og det er bekymring for rekrutteringen til faget. Søkningen de siste årene er fortsatt nedadgående, men ikke i så stort

³ Skoletilbud og elevtall i 2015/2016: Kalnes vgs i Sarpsborg: 5 elever i 2014 og 8 i 2015 (herav 1 elev fra Vg1 HO og 7 fra Vg1 DH). Thora Storm i Trondheim: 12 elever i 2014, 9 elever i 2015 (ble halvert klasse, men fikk 3 ekstra, herav en elev fra HO) Vest-Agder Lister vgs avd Lista: 7 elever i 2014, 5 elever i 2015 (ingen fra HO) Nord-Trøndelag, Aglo vgs privat skole: 10 elever i 2015.

⁴ Innst. 477 S (2012-2013)

omfang som fra 2007 -2010. Kryssløp fra Vg1 service og samferdsel og naturbruk foreslås for å styrke rekrutteringen til faget.

I Nordland har bransjen tatt initiativ til opprettelse av et Vg2-tilbud i faget, men dette ønsket har ikke blitt etterkommet av fylket.

2+2 beskrives som en god modell for faget, og Vg1 design og håndverk skal være hovedveien inn i faget. Siden det kun er 8 fylker som tilbyr Vg2 blomsterdekoratør, påpekes det at informasjon om muligheten for å kunne bli lærling i bedrift rett etter Vg1 er viktig. Et annet tiltak for å dekke tilbudet til hele landet er å opprette en landslinje.

Bransjen er utsatt for konkurranse fra dagligvarehandelen, men er etterspurt når det skal produseres faglige arbeider som romdekor, bryllup, sørgehøytid o.l. Faglig høy kompetanse er et konkurransefortrinn.

Bransjen har sammenkalt til et møte i oktober der de skal diskutere utviklingen i faget. Representanter fra rådet vil delta på møtet.

1.3 Frisørfaget

I frisørfaget er det bra tilgang på læreplasser, faget er etterspurt i arbeidslivet og verdsatt i samfunnet.

Tradisjonelt har alle ansatte i frisørfaget gjennomført læretiden i faget, ikke alle har tatt svennebrev, men de siste 10-år har hovedvekten av de som gjennomfører læretida avlagt svenneprøve. Vi ser en utvikling med utenlandsk arbeidskraft, med erfaring eller utdanning fra andre land, som ansettes som frisører uten svennebrev. Vi opplever at de blir stående uten svennebrev, og lønnes deretter. Erfaringsmessig utfører frisører uten svennebrev samme arbeid som frisører med svennebrev, men kvaliteten kan være ulik. Vi ser også en markant utvikling i antall salonger som startes, hvor eierne ikke har norsk svennebrev, og som ikke er kvalifisert som lærebedrifter

Utdanningsmodellen for frisørfaget fungerer for rettighetselvene, men er lite fleksibel. Voksne søkere finner ulike veier til læreplasser og svennebrev. Om lag halvparten av løpende lærekontrakter er ikke rettighetslever.

Det kan anbefales at mer vekslings bør prøves for å tette skillet mellom skole og bedrift, og at det legges til rette for at voksne søkere i større grad får ta utdanningen gjennom det offentlige tilbudet i videregående skole. Bransjen mener det er et for stort skille mellom skole og bedrift, og ønsker en mulighet for vekslings mellom disse opplæringsarenaene. Tilbakemeldinger tyder på at det er manglende kvalitetssikring og oppfølging på at alle mål i læreplanen gjennomgås og trenes på.

En gjennomgang av læreplanen med mer fokus på HMS og dybde i faget for å heve kompetansen og fagets særegenhet, er nødvendig.

1.4 Gullsmed

Det er stor enighet om at gullsmedutdannelsen er relevant for arbeidslivet, men samtlige kommenterer at det er for lite praksis/verksted i dagens modell. Man må ha svennebrev for å kunne jobbe på et gullsmedverksted.

Det er en verdiskapning på ca. kr 350 mill på småverksteder i Norge og det er et stadig behov for utdannede gullsmeder. Noen får jobb på disse verkstedene, mens andre starter egen virksomhet. Det utdannes i overkant av definert behov, men ikke alle som tar utdanningen ønsker å jobbe på verksted. De bruker utdanningen som springbrett til videre karriere.

Det er vanskelig å få læreplass i faget og det pekes på kostnadene ved lærling. Det er mye spesialarbeid med kostbare materialer og kunders smykker som skal håndteres. Dette er det ikke mulig å sette en lærling til før mot slutten av læretiden. Det er derfor forbundet med store

kostnader å følge opp en lærling med arbeidsoppgaver, blant annet ved at tid brukt på opplæring/trening av lærlinger fører til lavere produktivitet på verkstedet. Det blir med andre ord en stor kostnad å ha lærling.

På grunn av utfordringen med å finne et tilstrekkelig antall læreplasser er det tilbud om Vg3 i skole på begge de offentlige videregående skolene med gullsmedutdanning. Vg3 i skole tilbys som et 1- til 2-årig løp.

Vg3 i skole ses på som et brukbart alternativ under forutsetning at det er 2-årig. Grunnen til at Vg3 i skole kan anbefales, er at arbeids- og verkstedssituasjonen er tilsvarende på skolen som i bedrifter. Men det går noe på bekostning av hurtighet og rutine som vil kunne være bedre ved praksis i bedrift.

Det er påpekt fra flere at en splitting av faget til gullsmed og edelstensfatter vil være gunstig, før Reform -94 var edelstensfatter eget fag.

Det påpekes også fra flere hold at skal man kunne få mere verkstedtid, må man redusere designinnholdet i utdanningen og/eller utvide utdannelsen med et år.

1.5 Kjole og draktsyerfaget

FRDH fikk inn to svar om kjole- og draktsyerfaget i bedriftsundersøkelsen, det ene er fra Norges kjole- og draktsyerforbund og det andre er fra NRK. Kjole- og draktsyerforbundet representerer også lærerne i faget. NRK er en lærebedrift som har hatt lærlinger i kostymesyerfaget og i kjole- og draktsyerfaget.

Både NRK og forbundet svarer at det er behov for lærlinger i faget og at det finnes læreplasser. Det er for tiden 29 lærlinger i faget. I år har det vært flere læreplasser enn søkere i Oslo og Akershus og mange av lærlingene er fra andre deler av landet. Forbundet skriver at flere bedrifter kan ønske seg lærlinger, men er usikre på hvor mye merarbeid det dreier seg om, og om de er kompetente til å gi opplæring i henhold til kompetansemålene for faget. Noen er også usikre på om de har plass til å ha en lærling, dette gjelder først og fremst en- og tomannsbedrifter. Med utfyllende informasjon forstår imidlertid de fleste at det å ha lærling er en berikelse for bedriften. Faget er lite, men behovet for lærlinger vil helt klart være der i fremtiden.

Forbundet skriver videre at en viktig forutsetning for at elevene skal få lære plass i det faget de ønsker seg er at de har vært utplassert i PTF, dessuten at de er aktive og tar kontakt med aktuelle bedrifter. De må også være villige til å flytte på seg. Rådet er enig i dette.

Forbundet mener faget dekker et reelt kompetansebehov som finnes på arbeidsmarkedet. Tekstilkompetanse er relevant i flere sammenhenger, det er ikke lenger slik at de med svennebrev bare sitter og syr til kunder. De påpeker at et svennebrev både er en selvstendig utdanning og i tillegg et godt og nødvendig grunnlag for videreutdanning innen design og tekstile fagområder. En del av disse videreutdanningene kan en imidlertid komme inn på uten svennebrev, men f. eks designere er de første til å understreke nødvendigheten av håndverksmessig kunnskap som basis.

NRK skriver at det finnes få faste stillinger, men dersom man jobber som freelancer kan man få oppdrag av kort og lang varighet hos de store bedriftene som lager spillefilm, reklamefilm ol. Man kan også starte sin egen bedrift.

Svennebrevet er anerkjent i faget og en forutsetning for å få jobb. Det er for tiden så mange søkere til de ledige stillingene som finnes innen faget, at det er vanskelig å få jobb dersom man ikke har svennebrev.

For å sikre god kvalitet i opplæringen ville det ideelle vært bedre samarbeid med skole, arbeidsliv slik at læreplanmål som ikke ivaretas godt nok i skole/ lærebedrift kan kompenseres ved kurs eller supplerende undervisning/praksis. Bransjen melder at elevene har for lite praktisk opplæring i faget på skolen.

Faget er relevant for "nisjebedrifter" som har spesialisert seg på spesielle plaggtyper, f.eks. brudesalonger, bedrifter som tar imot rettesøm/ gardinsøm, søm av barnetøy eller lignende. Nisjebedriftene kan være gode lærebedrifter på deler av læreplanen, men vil mangle hele bredden. Det er behov for samarbeid med flere bedrifter både med tanke på PTF i og læreplasser i kjole- og draktsyerfaget.

1.6 Komposittbåtbyggerfaget

Rådet har mottatt innspill fra Norsk Komposittforbund (NKF) og Norske Båtbyggeriers Landsforening (NBL).

Småbåtbygging som komposittbåtbyggerfaget er rettet inn mot har falt dramatisk i Norge de senere årene. Det vil alltid være usikkerhet rundt antagelser om fremtiden, men det er et stort spørsmål om småbåtbygging/fritidsbåter vil ta seg opp igjen eller om det for alltid har blitt flyttet ut av landet.

Begge svarene rådet har fått peker på at det er arbeidsmuligheter for faglærte innen komposittbåtbyggerfaget.

NBL svarer at det er læreplasser og at de har inngått et samarbeid med Plusskolen for å få lærlinger til de 11 bedriftene som bygger båter.

NKF konsentrer seg i sitt svar mer på materialet kompositt enn faget båtbygger, og viser til at faglærte innen kompositt, enten det er komposittfaget eller komposittbåtbygger, vil ha gode muligheter for jobb.

NBL foreslår som alternativ å slå sammen faget med trebåtbyggerfaget og de foreslår også kryssløp fra TIP, NKF foreslår som alternativ å slå faget sammen med TIP faget Fagoperatør i polymerkompositt.

Faglig råd design og håndverk følger med interesse utviklingen i det samarbeidet som NBL har innledet med Plusskolen. Dersom det fører til et oppsving for faget så er det bra. Dersom det fortsatt ikke er særlig aktivitet i fagopplæring i Komposittbåtbyggerfaget bør det vurderes om det skal gjennomføres endringer.

1.7 Møbelsnekker

Det er behov for lærlinger innen faget og bransjen melder at fagutdannede med fag-/svennebrev innen møbel, innredning og trevaresnekkerfaget får jobb. Bedriftene ønsker at nyansatte har svennebrev, men ansetter også ufaglærte fordi det er umulig å få tak i faglærte.

Faget dekker et reelt kompetansebehov, men opplæringen i skole er for dårlig. Elevene må ha mer opplæring i treanatomy, materiallære, tegning, snekkermaskiner og -utstyr og datastyrt maskiner. Den grunnleggende opplæringen bør foregå på skolen, slik at bedriften raskere kan bringe lærlingen opp på et kompetansenivå hvor lærlingen kan bidra til verdiskapingen i bedriften.

Bransjen mener at elev/ lærling har for liten grunnleggende fagkompetanse innen bruk av håndverktøy, snekkermaskiner, tegning, materialkunnskap, matematikk, lese og skriveferdigheter. Læreplanen blir tolket ulikt. En revisjon av læreplanen bør vurderes. De ønsker mer praksis på skolen.

Deler av bransjen ønsker sammenslåing av design og trearbeid, treteknikk og industriell møbelproduksjon til et felles Vg2 kurs ved navn møbel- og trevaresnekkerfag. Dette vil gjøre det enklere å finne relevante læreplasser for elevene. Da de kan gå ut i lære innen møbel, innredning, trevare eller industrisnekker etter Vg2.

Det er også kommet forslag om at Vg2 design og trearbeid/ treteknikk kan føre til Vg3 trelast, orgel og de andre «små» trefagene. Det bør være kryssløp fra både BA, DH og TIP til dette Vg2 programområdet.

Det er viktig her å legge utdanningen til skoler med verksteder og utstyr som favner disse yrkesgruppene. Det må i det minste være møbelsnekkerverksteder. Spesialiseringen må foregå i bedrift.

Vi må ta inn over oss at ungdom generelt i dag har vokst opp bak en "skjerm" og dermed mangler de fleste praktiske forutsetninger som vi tidligere kunne bygge på når de startet på en fagutdanning. Skal man ta dette på alvor må et Vg3 i skole være veien å gå, hvis man nå skal beholde dagens modell med så brede Vg1 kurs. (spesielt innenfor DH)

Disse endringene vil føre til at bedriftene vil få større tilgang til faglært arbeidskraft. En mer fagrettet opplæring kan bidra til å gjøre det enklere for elevene å bli lærling og lette overgang fra skole til praksis. Forenkler rekrutteringsarbeidet, ved å endre navn på programmet. Få med ord som gir betydning f.eks. møbel- og trevaresnekkerfag

Det er ingen som ønsker å legge ned fag. 2+2-modellen fungerer der opplæringen er relevant for bedriften. Bedriftene ønsker i tillegg en ordning med spesialisering innen områder som: Restaurering, tradisjonelle håndverksteknikker, design, CNC-maskinering for tre, industriell møbelproduksjon osv. Bransjen ønsker mer praktisk opplæring i skole før de kommer ut i lære.

1.8 Profileringsdesignfaget

Profileringsdesignfaget er relativt nytt i videregående opplæring i Norge. Faget hadde en utdanning på 60-70-tallet, men da denne ble borte tok mange utdannelsen i Danmark eller startet i faget uten formell utdanning.

Det finnes læreplaner i faget, men det er store lokale variasjoner, lærlingordningen har ikke befestet seg i hele bransjen, opplæringsansvarlig har mange steder selv ikke svennebrev.

Svarene i lærlingundersøkelsen tyder på at det finnes jobber for faglærte i faget. Den gradvise økningen i antall lærekontrakter likeså.

Det vil ta tid å fase inn fagutdanningen, og bransjen rekrutterer også personer uten svennebrev. Det finnes mange flinke profileringsdesignere uten formell kompetanse. Å sette opp skilt regnes som fasadeendring, og krever byggesøknad. For å kunne sende byggesøknad må profileringsdesignere ha sentralgodkjenning, dette gis på bakgrunn av formell kompetanse eller dokumentert realkompetanse.

Profileringsbedrifter finnes over hele landet. Lærefaget er opprettet etter ønske fra bransjen og antallet lærekontrakter øker fra år til år. Grunnlaget for faget legges i Vg2, men Vg2 vil bare kunne gi en overfladisk opplæring i profileringsfaget. Det de får med seg fra skolen er en bred estetisk kompetanse og øvelse i å arbeide nøyaktig og systematisk. Læretida i opplæringsbedriften avgjør kvaliteten på opplæringen. Siden det er samme teknologi og utstyr som brukes i de fleste bedrifter er muligheten for å skaffe seg en god kompetanse tilstede.

1.9 Små verneverdige fag

Faglig råd har gått igjennom yrkesbeskrivelsene utarbeidet av Sekretariatet for små og verneverdige fag⁵. Beskrivelsene er også i en viss utstrekning sendt ut til bedrifter og utøvere i fagene. I det store og hele er det ingen innvendinger til yrkesbeskrivelsene. FRDH har imidlertid hatt begrenset mulighet til å innhente selvstendige og utdypende innspill fra alle fagene i gruppen små og verneverdige. Den største utfordringen og hinderet er at det for svært mange av de små fagene ikke finnes bransjeorganisasjoner å stille henvendelsen til. FRDH har imidlertid invitert til dialogmøter med flere av fagene for på denne måten søke oppdatert og relevant informasjon om fagenes utfordringer. FRDH har møtt og hørt representanter for følgende fag: Børsemaker, Treskjærer og Bunadtilvirker. Rådet har videre invitert Kulturringen i Akershus og

⁵ Norsk håndverksinstitutt/ Sekretariatet for små og verneverdige fag. Yrkesbeskrivelser – små håndverksfag. <https://fagligerad.files.wordpress.com/2014/06/yrkesbeskrivelser2.pdf>

Opplæringskontoret for små håndverksfag i Oslo samt Sekretariatet for små og verneverdige fag. Samtaler, innspill fra en rekke fag samt statistikk fra Udir utgjør sammen med rådets samlede kjennskap til fagene grunnlaget for følgende oppsummering:

- Fagene har relevans for arbeidslivet.
- Fagene bør opprettholdes i tilbudsstrukturen.
- Fagene trenger gjennomgående lengre opplæringstid.
- Fagene trenger større fleksibilitet i opplæringsveiene.
- Utvikling og rekruttering i fagene hemmes kraftig av ordningen ungdomsrett/voksenrett.
- Dagens regler for 5 stk nyinngåtte lærekontrakter pr år kan virke mot sin hensikt, tallet er ikke høyt nok til å utvikle faget til et robust og sterkt fag. Antallet bør vurderes økt.

Det er behov for å se nærmere på fylkeskommunenes tolkning og forvaltning av regelverk knyttet til både individuelle løp og gjennomføring av svenneprøver og organisering og skolering av prøvenemdene. Det bør brukes mer ressurser på prøvenemdene for å sikre at fag- og svenneprøvegjennomføringen er lik over hele landet. Når det gjelder små fag bør det være landsprøvenemnder som er bredt faglig sammensatt. Det må være en fellesarena for prøvenemnder, faglige møtearenaer på tvers av fylkene i de samme fagområdene for å kvalitetssikre prøveavviklingen.

1.10 Særløpsfag:

Gruppen små verneverdige fag består av 42 fag, av disse er 13 fag særløpsfag med ett år på skole og tre år i bedrift. Med unntak av glasshåndverkerfaget, hvor det ble tegnet 6 nye lærekontrakter, utgjør særløpsfagene en faggruppe med hhv 1 eller ingen nyinngåtte lærekontrakter i 2014. Fagene representerer en spesialkompetanse som besittes av en svært liten gruppe næringsutøvere. FRDH har henvendt seg til næringsutøvere og fått innspill fra syv av fagene, kurvmaker, repsluger, seilmaker, håndbokbinder, gipsmaker, glasshåndverker og blyglasshåndverker. De øvrige fagene er forgyller, gravør, keramiker, maskør- og parykkmakerfaget, taksidermist.

Momentene som fremkommer i disse innspillene skiller seg ikke i nevneverdig grad ut fra innspill fra de øvrige små verneverdige fagene.

1.10.1 Gipsmaker

Læreplan i gipsmakerfaget - særløp Vg2 og Vg3 /opplæring i bedrift. Læreplankode: GIP3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. mars 2007.

Det er en stabil etterspørsel etter fagkunnskap innen gipsmakerfaget, og faget er relevant. Det er behov for et begrenset antall nye fagarbeidere. Bransjen samarbeider om lærlinger ved at en lærling som er tilknyttet en lærebedrift har deler av læretiden i andre gipsmakerbedrifter. På den måten får lærlingene kunnskap om hele bredden i faget. De fleste bedriftene i faget er enkeltmannsforetak.

1.10.2 Blyglasshåndverker

Læreplan i blyglasshåndverkerfaget - særløp Vg2 og Vg3 /opplæring i bedrift. Læreplankode: BLY3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. mars 2007.

Det antas å være 15-20 bedrifter som utfører arbeid innen blyglasshåndverkerfaget i dag. Rådet har vært i kontakt med en glassbedrift i Tønsberg som har en faglært blyglasshåndverker blant sine ansatte. De har per i dag ikke nok blyglassarbeid til å fylle en stilling for denne personen, og bedriften ser ikke behovet for å ta inn lærling i faget. Bedriften forteller at flere personer fra Øst-Europa med blyglasskompetanse har søkt om jobb. Bedriften får i hovedsak blyglassoppdrag via

andre glassmestere, men ser en liten økning i etterspørselen i privatmarkedet. De forteller også at det er et betydelig etterslep i vedlikehold av blyglassarbeider i kirker og andre eldre bygg.

1.10.3 Glasshåndverker

Læreplan i glasshåndverkerfaget - særløp Vg2 og Vg3 /opplæring i bedrift. Læreplankode: GLH3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. mars 2007.

FRDH har mottatt et innspill fra en næringsutøver om behov for endring av læreplanen. Dette ønsker FRDH å komme tilbake til i del 2 av utviklingsredegjørelsen.

1.10.4 Håndbokbinder

Læreplan i håndbokbinderfaget - særløp Vg2 og Vg3/ opplæring i bedrift. Læreplankode: HBB3-01 Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. mars 2007.

Det er i dag en større bedrift innen håndbokbinderfaget som også er en bedrift som driver fagopplæring og jevnlig lærer opp bokbindersvenner. Rundt omkring i landet har noen få grafiske bedrifter en liten håndbokbinderavdeling – typisk med en bokbinder. Ellers er det noen små bokbinderbedrifter med svært få ansatte. Videre er det noen bokbindere som driver enkeltmannsforetak. En av de mindre bedriftene har sendt inn innspill og uttaler følgende:

Faget er relevant i arbeidslivet, bedriften har en svenn og ønsker i fremtiden en til. Bedriften mener det finnes noen få læreplasser i faget og arbeidsmulighetene er mest knyttet til den bedriften en har vært lærling i. Det er mulig å få jobb som ufaglært, men en del spesialiserte oppgaver vil måtte utføres av en med utdanning. Faget dekker et reelt kompetansebehov i samfunnet. Det innebærer å binde inn på nytt og restaurere bøker. Papir vil ikke bli borte fra samfunnet på mange år, så her vil det være bruk for kompetansen i lang tid fremover. Opplæringen følger særløpsveien og all utdanning tas i bedrift. Dette fungerer godt. Har hatt 2 lærlinger tidligere som har fulgt dette løpet. Har på nåværende tidspunkt ingen lærling.

1.10.5 Kurvmaker

Læreplan i kurvmakerfaget - særløp Vg2 og Vg3 /opplæring i bedrift. Læreplankode: KRV3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 4. september 2007.

Det er kommet tilbakemelding fra en bedrift, det er noen få som driver aktivt i faget. Denne bedriften er et enkeltmannsforetak og har jobber/oppdrag innenfor både håndverksfaget og mer utredningspregede/akademiske oppgaver. Det er for bedriften uklart i hvilken grad det finnes læreplasser. Pt er det kun en bedrift som har lærling. Hovedtrenden de siste 10 år er at lærlingen etablerer sitt eget verksted og har opplæring hos flere ulike mestere for å dekke læreplanens mål. Det blir en pendling mellom eget verksted og mesterens verksted. Flertallet av disse lærlingen er drevet igjennom dette løpet av Kulturringen i Akershus.

Det er ingen jobber som står og venter på en nyutdannet, man må starte eget verksted og etablere egen bedrift. Et svennebrev gir både bredde og fordypning og et læreløp via Kulturringen gir et verdifullt nettverk og innsikt i hvordan andre håndverksgrupper jobber. Nyttig for den som skal etablere eget verksted. Faget dekker et kompetanseområde som det er behov for. Men utfordringen er at faget og yrkesmulighetene må utvikles av utøverne selv.

Det er bestemt behov for faget i dag. Det er et gammelt fag, men endringer og utvikling skjer. Forhandlere av flettverk, kurver og møbler kunne med fordel konsultert kurvmakere for å sikre kvalitet i innkjøp – og hatt en kunnskap som eksisterende yrkesutøvere. Dette gjelder også museer. Det er minimalt med fagkunnskap innen museum og kulturinstitusjoner. Reparasjon og restaurering er et felt, nyproduksjon er et annet. I dag er flettverk i større grad tatt i bruk i kunstneriske produksjoner/uttrykk.

Kulturringen sitt løp frem til svennebrev er etter bedriftens skjønn en langt bedre opplæringsmetode enn det å gå opp som privatist. Det er mye utenom faglig læring som er nyttig

og nødvendig i et kurvmakerliv og den innsikten man får ved å gå i et løp sammen med andre lærlinger innen små og verneverdige fag er viktig for læringen.

1.10.6 Repslager

Læreplan i repslagerfaget - særløp Vg2 og Vg3/ opplæring i bedrift. Læreplankode: REP3-01. Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 07.06.2013.

Det er etter hva vi kan se en reperbane igjen i Norge - Hardanger fartøyvernssenter. Hardanger fartøyvernssenter var aktivt inne i opprettelsen av faget. Ettersom dette fagets læreplan er av så ny dato ansees det ikke nødvendig å foreta ytterligere gjennomgang. FRDH er av den oppfatning at faget må få anledning til «å sette seg». Etter at faget ble opprettet i 2013 er det avlagt 1 svenneprøve. Det er pt ingen lærlinger i faget og fartøyvernssenteret planlegger ikke å ta inn lærlinger i nær framtid, men sier det er ønskelig med en lærling på sikt. Per i dag er det en stilling i Norge, men i utlandet er det flere bedrifter som etterspør denne kompetansen. I følge fartøyvernssenteret er Norge er det eneste landet som i dag tilbyr utdanning i dette faget.

1.10.7 Seilmaker

Læreplan i seilmakerfaget - særløp Vg2 og Vg3/ opplæring i bedrift. Læreplankode: SEI3-01 Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. mars 2007.

Det er en del seilmakere rundt i landet. Bransjen er uoversiktlig og inkluderer både noen av landets eldste håndverksbedrifter med lange tradisjoner og faglærte seilmakere, og små foretak med utøvere uten formell kompetanse. Seilmakere har ingen egen bransjeorganisasjon. Bedriftene har oppdrag knyttet til seilproduksjon og -service, men også tildekkinger med produksjon av spesialsyddede presenninger, kalesjer, telt og seildukstak. Markedet for seilproduksjon og -service er størst i Oslofjordområdet, bedrifter andre steder i landet har en større andel av sin aktivitet knyttet til tildekkinger. Det finnes læreplasser i faget, og det finnes et begrenset arbeidsmarked for faglærte seilmakere. Opplæringsmodellen for faget fungerer tilfredsstillende, men rådet har fått innspill om at bransjen savner norsk faglitteratur.

1.11 Små verneverdige fag med eget Vg2

Fagene med eget Vg2 kan deles i grupper hvor faget enten har eget Vg2, det gjelder **Børsemaker**, **Båtbyggerfaget**, **Smed** eller fag som deler Vg2 med fag som ikke er små og verneverdige. Design og tekstil er et eksempel på dette.

1.11.1 Børsemakerfaget

Faget har kryssløp fra Vg1 TIP og lærer i faget uttaler at dette har bidratt til å opprettholde faget og søkningen og at elevene fra TIP har mest relevante forkunnskaper. Elever som kommer fra Vg1 design og håndverk stiller med et «handicap» i Vg2, fordi de ikke har erfaring med maskinene som brukes i faget, men har en kompetanse som i større grad kommer til nytte i Vg3.

Gauldal vgs. har en landsdekkende linje i børsemakerfaget. De får årlig mellom 60-80 søkere til 8 plasser. Det formidles årlig mellom 1 til 4 elever til læreplass i børsemakerfaget. Dette tallet er relativt stabilt og Gauldal vgs. tar inn 8 elever hvert år. Det er stort frafall på Vg2 børsemaker. Faglærer mener elevene mange ganger har en urealistisk forventning til faget. Ved behov tilbyr skolen Vg3 i skole for elever som ikke får læreplass. Skolen tar først og fremst rettighetslever. Lærer mener imidlertid en blanding av aldersgrupper er positivt for gjennomføringen.

1.11.2 Smedfaget

FRDH har mottatt 2 svar som gjelder smedfaget, et fra Senter for bygdekultur som er en opplæringsbedrift for smed, møbelsnekker og treskjærerfaget og et fra en fagutdannet som pt ikke utøver faget. Vg2 Smed tilbys på Hjerleid Handverksskole som er en privat skole i Oppland og fra høsten 2014 også som et offentlig tilbud i Odda. Tilbudet i Odda kom ikke i gang høsten 2014, men i 2015 har skolen 4 elever hvorav alle er rettighetslever.

Faget er relevant i arbeidslivet, men bransjen karakteriseres av små bedrifter og rekruttering er en utfordring. Det oppleves som vanskelig å finne læreplasser og begrunnelsen er at det er få bedrifter og at de aller fleste er enkeltmannsforetak med begrenset kapasitet. Svennebrevet anses som en klar fordel, men all den tid en nyutdannet starter egen virksomhet er ikke dette et must i seg selv. Svarene vedrørende reelt kompetansebehov bekrefter positivt et behov for kvalifiserte smeder i Norge. Faget kan dekke etterspørselen fra andre bygningsrelaterte fag innen restaurering, faget er viktig som øvrige tradisjonshåndverk. Faget bør også være tilstrekkelig bredt til at det står selvstendig som bidrag innen design og håndverk mot det private marked.

Bedrifter som tar inn lærlinger har forventning om at lærlingen skal kunne gå inn i salgbar produksjon, enten ved bestillingsoppdrag eller ved serieproduksjon. Smedbedriftene er svært forskjellige så hva lærlingen lærer kan variere veldig. Derfor vil allsidig og variert praksis og opplæring være det beste.

Med tanke på å endre innhold og eventuelt slå sammen faget med andre fag svarer opplæringsbedriften klart nei til dette. Enkeltutøveren synes problemstillingen er uklar og spørsmålene oppfattes som svært generelle. Men ved å gi mer opplæringstid til praktisk arbeid vil en kunne gå dypere inn i mange teknikker i faget. Med tanke på å splitte faget er svaret et tydelig nei, mindre justering kunne være en kombinasjon av DH og med TIP. Det er ikke relevant å legge ned faget.

En bedre opplæringsmodell enn dagens er 1+3. Denne modellen vil gi mer variert praksis og erfaring i selve faget og lærlingen vil bli mer selvstendig og oppnå større faglig fordypning. To år praktisk smiing i skole trekkes frem som en god løsning, samt kryssløp fra byggfag. Mer praktisk erfaring vil gjøre lærlingen langt mer attraktiv å ta inn i bedriften, anbefaling lyder på 3 år i skole (Vg2 over 2 år) og 2 år i bedrift.

Dagens ordning med avgrensning til 5 inngåtte nye lærekontrakter årlig i snitt over 3 år er for lite til å kunne bygge opp et livskraftig og bærekraftig fag som har muligheter til utvikling. Dette bør endres.

1.11.3 Trebåtbyggerfaget

Trebåtbyggerfaget Vg3/ opplæring i bedrift. Læreplankode: TRB3-01. Gjelder fra: 01.08.2008

Faglig råd har mottatt et samlet innspill fra Hardanger fartøyvernsenter, Norsk Forening for Fartøyvern og Forbundet KYSTEN. De uttaler følgende: Vi antar at det meste av hva som gjøres og produseres innenfor båt- og fartøyvern handler om fartøyvern og videreføring av tradisjoner. Det er få nybygg som f.eks. fiske- eller nyttefartøyer i «ordinær» drift/bruk.

Læreplanen for faget er ikke helt i samsvar med bransjens behov og hva man faktisk driver med på de mest sentrale bedriftene. På Hardanger fartøyvernsenter synes de at at fagplanen mye er rettet mot nettopp bruksfartøyer og ikke mot båttypene man jobber mest med i dag. Når det gjelder kravellbygg er det lite nybygging men nesten utelukkende istandsetting og restaurering. Det handler stort sett om antikvarisk fartøyvern. Når det gjelder mindre båter bygges det en del nytt men da handler det om tradisjonell klinkbygging for det meste. Brorparten av trebåtbyggervirksomheten handler om (antikvarisk) fartøyvern og videreføring av klinkbåttradisjoner. Læreplanen bør revideres i tråd med dette. Vi mener at det fortsatt bør være en læreplan for trebåtbyggerfaget og ikke dele opp som noen av har foreslått med et fagbrev for klink og et for kravell. Det bygges nesten ikke båter innenfor andre teknikker eller metoder i Norge i dag. Som f.eks. limtre og kaldbaking.

Båtbyggerfaget bør lede frem til et svennebrev og ikke et fagbrev som det er i dag. Ordningen med to båtbyggerfag bør opprettholdes; dvs. et fag som er trebåtbyggerfag og et som er kompositt. Trebåtbyggerfaget må ikke innlemmes som del av kompositt som noen har foreslått.

Kommentar fra Hardanger fartøyvernsenter: Etter drøfting på Fartøyvernavdelinga ved HFS har vi kommet fram til at grunnutdanningen ikke bør være for spesialisert. Spesialisering som f.eks.

restaureringshandverker kan komme i neste omgang, det vil si etter avlagt fagprøve og eventuelt praksis. De mener dette er et poeng å holde fast på. Et argument er f.eks. at nybygging nå nesten utelukkende kommer til å skje i skolesammenheng og at alle grunnleggende ferdigheter bør tilegnes før en spesialiserer seg.

Kommentar fra Nord-Norsk fartøyvernssenter: Enig med fokus på tradisjonell utøvelse innenfor trebåtbyggerfaget, og gjerne gi dette faget svennebrev. Men det bør fortsatt gis opplæring i lamineringsteknikk, kaldbaking og andre moderne teknikker. Dette kan gjerne ligge under kompositt/ båtbyggerfaget. Dette vil etterhvert også bli endel av fartøyvernet, og vi trenger ikke utelukke/ vende ryggen mot utvikling. Fortsatt er det noen verft/ båtbyggerier som har dette som hovedfelt.

Hva gjelder behovet for lærling i faget bekrefter begge bedriftene dette, og at et fagbrev er viktig for muligheten til å få jobb i faget. Det har ikke vært tilstrekkelig tilgang på fagutdannede de siste årene og personer uten fagutdanning er blitt ansatt. Årlig utføres det antikvariske restaureringsoppdrag innen fartøyvern med offentlige midler alene for anslagsvis 70-80 millioner, i tillegg er det et visst privat marked.

Lærlingene trenger å ha trening i bruk av snekkermaskiner og håndverktøy. Teoretisk kunnskap om båt og konstruksjon, skrive, regneferdigheter og et visst kjennskap til restaureringshåndverk. Lærlingen bør ha fullført videregående tømmer, snekker eller båtbygger for å være relevant. De som kommer rett fra Vg1 har ikke nok fagkunnskap.

Det er ikke relevant å hverken splitte, slå sammen eller legge ned faget. Eventuelt kunne en vurdere å skille faget i en restaureringsretning og en ny-bygg retning. Da vil elevene kunne spisse sin kompetanse og øke sin sjanse for å få ansettelse.

Opplæringsmodellen 2+2 kan fungere, men det er nødvendig med mer praktisk erfaring. Mer praksis og teori vil utgjøre et bedre grunnlag for en læretid og Nordnorsk fartøyvernssenter mener at 3+1 modellen vil være en god løsning. Det er viktig for utvikling av faget at opplæringen skjer i et fagmiljø; Det er viktig med en båtbygger-skole! Faget har i dag kun et privat opplæringstilbud på Plus skolen i Fredrikstad.

Se for øvrig eget vedlegg vedrørende faget.

1.12 Små verneverdige fag - Trefag

1.12.1 Bøkker

Dette faget er av de smaleste og det er en større, kjent arbeidsgiver; Arcus. I tillegg er det trolig at noen større museer og kanskje kystkultursentra kan ha personer ansatt/kjenne til personer med relevant kompetanse.

Det er behov for lærlinger i fremtiden, men det finnes få operative verksteder i dag og det er vanskelig å få til lære-plasser. Ad jobbmuligheter så kan de være i båtbyggerier, trebearbeidingsfag, tømmer eller møbelsnekker og/eller også i næringsmiddelindustrien. Et svennebrev er nødvendig for å kunne jobbe i faget. I dag produseres det lite nye tønner, det er for kostbart så arbeidet går i stor grad ut på å reparere gamle som kjøpes inn fra utlandet. Men med en trend innen kortreist mat og lokal ølbrygging vil det også kunne bli et nærmarked for å kunne lage oppbevarings- og lagringstønner regionalt.

De lærlinger som Arcus har tatt inn har allerede et svennebrev fra et annet og beslektet fag, gjerne trebearbeidingsfag. Vg1 er ikke relevant for en bøkker, verken sømfag eller frisørrelaterte emner har en bøkker bruk for. Om faget skal slås sammen med et annet er trebåtbyggerfaget mest aktuelt. Det er ikke aktuelt å legge faget ned eller å splitte det. Arcus sine lærlinger går i 4 år, med evt. fratrukket for relevant tidligere utdanning.

1.12.2 Treskjærer

Besvarelsene her er fra en bedrift og en enkeltutøver som også er lærer. Begge har forholdt seg til yrkesbeskrivelsen utarbeidet av Sekretariatet for små og verneverdige fag og har ingen vesentlige bemerkninger til denne. Treskjærerens spesialkompetanse er knyttet til håndverktøy, stil og materialkompetanse.

Bedriften har nå 3 ansatte treskjærere, men har hatt inntil 13 ansatte. De opplever nå en økende etterspørsel etter treskjæring.

Den andre tilbakemeldingen er fra en treskjærer og lærer med erfaring fra både undervisning i videregående skole og fra opplæringsbedrift. Han mener at faget er relevant for arbeidslivet og at det er behov og etterspørsel etter tjenestene, men at dagens læreplaner, undervisningsformer og svenneprøve er "helt på viddene". Disse sementerer faget i en 70/80-tallsform som ikke er bra for noen. Etter hans oppfatning utdanner vi treskjærere som ikke har mulighet til å livnære seg av faget fordi de har innøvd gammel dagse, utdaterte uttrykk. Han anbefaler en prøveordning hvor innhold i læreplanen endres.

Treskjærerfaget var tidligere en spesialisering som bygget på møbelsnekkerfaget. Slik strukturen er i dag er det knapp tid til å bli god i faget, mener en utøver rådet har fått innspill fra.

1.12.3 Tredreier

Rådet har mottatt tilbakemelding fra to bedrifter med innspill og kommentarer til yrkesbeskrivelsen. En av disse stiller spørsmål til begrepsbruk og påstander i teksten på et nokså detaljert nivå. En av bedriftene velger å dele utøverne inn i 3 kategorier; masseproduksjon, yrkesutøvere og hobbyprodusenter. Ved masseproduksjon og NC-styrte benker er kunnskapen om selve dreilingen begrenset. Dette masseproduserte sjiktet (flaggstenger, søyler til bygninger, stolper til gelender osv) "lever sitt liv".

Yrkesutøverne må ha en langt dypere forståelse av selve jernets måte å skjære i trevirket på, og inneha stor materialkunnskap og forståelse. Blant hobbyprodusentene er det store forskjeller i kunnskapsnivå og følgelig på kvaliteten på det endelige produktet.

Tredreilingen i den norske utdannelsen kan med fordel sees i sammenheng med møbelsnekkerutdanningen, her er det tett slektskap innen flere deler av faget. Faget har i dag en liten gruppe yrkesutøvere. I England finnes et "laug" hvor medlemmene kan tituleres med RPT, Register Of Professional Turners. For å bli tatt opp må man avlegge en eksamen. Registeret administreres av The Worshipful Company of Turners of London. Organisasjonen AWGB består av enkeltmedlemmer og bedriftsmedlemmer i Storbritannia. Organisasjonen river utstrakt kursvirksomhet og det finnes ingen offentlig formell utdanning i England nå. Men AWGB v/ Andy Coates arbeider med å få etablert en utdanning tilnærmet vår videregående skole eller Teknisk fagskole.

Bedriften WWW Verktøy AS peker på fravær av bruk av tredreiling i mer kunstnerisk sammenheng i Norge. I Storbritannia og ikke minst USA er dette stort og samler svært mange deltakere ved faglige arrangement. Tredreide gjenstander har også oppnådd gode priser på utstillinger der. Faget slik det presenteres i Norge trenger fornyelse, - gjerne i kunstnerisk retning.

1.13 Små verneverdige fag – tekstilfag

Tekstilbransjen er en av verdens største bransjer, men den er liten i Norge. Spesielt i sømfagene er det stor konkurranse om de få arbeidsplassene som finnes. Å ha svennebrev er derfor en forutsetning for å få jobb. Mange av bedriftene er små enkeltpersonsforetak.

Tilbakemeldinger FRDH har fått viser at Vg2 design og tekstil ikke i tilstrekkelig grad gir elevene den kompetansen bedriftene etterspør. Mange bedrifter og yrkesutøvere mener elevene mangler

grunnleggende ferdigheter innen søm når de kommer ut i lære, og at det er for stort fokus på design og nyskaping i skolen.

1.13.1 Herreskredder

Rådet har fått innspill fra en utøver i faget som mener behovet for håndverksutdannede herreskreddere er til stede både i kunstområdet, teater, opera, film og for arbeid med tilpassing og innretting av konfeksjonsklær, samt på bunadsfeltet.

Bedriftene innen herreskredderfaget er ofte så små at de har problemer med å bære ansvaret og kostnadene med å ha en lærling, det er derfor ikke lett for elever å finne læreplasser i faget. Fordi bedriftene er små, er det også vanskelig for faglærte å få jobb innen faget, men det er et behov for kompetansen som beskrevet innledningsvis. Faget har også en utfordring med skreddere fra Thailand kommer til Norge og tilbyr rimelig målsøm som blir sydd i Thailand og levert her.

Utøveren som rådet har fått tilbakemelding fra, skriver at det som tidligere var praktiske utdannelse har dreid mer i retning av design og produktutvikling, samt et stort fokus på allmennteoretiske fag, noe som har ført til at antallet timer til praktisk undervisning har blitt for lavt. For herreskredderfaget er det behov for å endre utdanningen slik at det blir mer fokus på yrkesrettet, praktisk undervisning i grunnleggende sømteknikk. Utøveren skriver videre at 2+2-modellen kan fungere relativt godt hvis elevene får mer kompetanse og kunnskap i faget før de kommer ut som lærlinger i bedrift.

1.13.2 Strikkefaget

Rådet har mottatt tilbakemeldinger fra to små bedrifter. Vedrørende behov for lærlinger sier begge at de er enkeltmannsforetak og har ikke ambisjoner om utvidelse på nåværende tidspunkt. Mht læreplasser andre steder er besvarelsen delt ja/nei, men de mener det finnes. I hvilken grad et fag-/ svennebrev er nødvendig for å få jobb i faget er høyst uklart, dvs. de kjenner ikke tilstrekkelig til dette forholdet. Bransjen er preget av enkeltmannsforetak og de som avlegger fagprøven starter i de fleste tilfeller egen bedrift. Markedet er beskrevet som begrenset, men at det alltid vil være behov for personer med tekstilkompetanse både for restaurering og nyproduksjon. Spesielt innenfor produksjon knyttet til bunader (strømper, sokker, sjal, hodebekledning) og tekstilkonservering/ restaurering er det behov for personer med ferdigheter og kunnskap i strikkefaget.

Det er fortsatt noen få bedrifter som produserer strikkevarer i Norge, hvor Oleanna er den største og mest kjente. Denne bedriften baserer seg kun på bedriftintern opplæring.

Ved inngangen til en lærlingsituasjon er det ønskelig at eleven har gode finmotoriske ferdigheter, er motivert og flink til å regne. Litt fiber- og tekstilkunnskap er ønskelig, eleven må ha forståelse for faget. De må kunne betjene en strikkemaskin. Hvorvidt elevene har tekstilfaglig kunnskap og bakgrunn henger sammen med om fylket tilbyr Vg2 design og tekstil. Faget kan gjerne oppdateres i forhold til tempokrav og fornyingskrav. Dersom det skal slås sammen så er det relevant å se på vev, mote/ design. En mer modulbasert løsning kan være en vei å gå. Begge respondentene sier nei til å legge ned faget.

Av alternative opplæringsmodeller vil særløp være et alternativ, spesielt i de fylker som ikke har Vg2 design og tekstil. For å gjøre faget mer attraktivt kan det legges inn et nordisk samarbeid/ utveksling, studieopphold innland-utland som en del av utdanningen, og som støttes med stipendordning.

1.13.3 Håndvever

Rådet har mottatt innspill fra to bedrifter. Den ene har virket i faget i mange år og er alderspensjonist om ett år. Utøveren ser store utfordringer ved at ingen ønsker å ta over.

Bedriften har hatt lærling og det er til tider så mye å gjøre at oppdrag må utsettes. Bransjeforeningen melder om et aldersskifte i faget nå og i de nærmeste årene. Det er store utfordringer knyttet til rekruttering og videreføring av næringen. Hvorvidt det finnes læreplasser er det usikkerhet om. Antallet næringsutøvere og bedrifter er meget lavt, en mener det er et par yngre utøvere med godt nok verksted og god nok kompetanse til å kunne ta imot, en mener at det er tvilsomt da det er få med svennebrev og bedriftene har ikke økonomi til å betale lærlingen lønn. Begge bedriftene mener faget dekker et reelt kompetansebehov i markedet og peker spesielt på meterproduksjon av bunadsstoffer. Det er behov for spisskompetansen i nisjenæringer, det kan være spesialbestillinger, rekonstruksjoner, restaureringsoppdrag. Innen bunadproduksjon er det behov for leverandører av stoffer til særlig vester, liv og forklær. Videre er det et marked for vevde bånd og belter. Innenfor kirketekstiler er det behov for nye produkter og rekonstruksjoner. Det er behov for personer som kan rekonstruere og kopiere interiørtekstiler for det offentlige og private marked, det vil også være en nisjeproduksjon av tekstiler og designoppdrag. Kurslærere med god kompetanse er også etterspurt. Svennebrevet er praktisk og produksjonsrettet, de som vil utøve faget bør ha det.

Svennebrev ansees som en fordel da det gir et nødvendig innblikk i faget. Men en person med lang produksjonserfaring kan også ansettes, men breddekunnskapen gjennom en fagutdannelse er likevel en fordel. Gjennomgående må en utøver skape sin egen arbeidsplass.

Elever som skal ut i lære må ha opparbeidet god finmotorikk og gode regneferdigheter, dette pluss utholdenhet, arbeidsmoral og nøyaktighet er viktig, dette er viktigere enn et skolenivå/grad. De fleste unge elever mangler praktiske ferdigheter og motivasjon og utholdenhet til å jobbe i vevstolen. De trenger mer øvelse i vevstolen.

En evt. sammenslåing med industrivever kan vurderes for deler av faget. Opplæringsløpet bør være fleksibelt 2+2 og 1+3 der hvor Vg2 Design og tekstil ikke finnes. Læreplanen fungerer godt, men lærebedriftene trenger tidvis bedre veiledning. Faget er ikke gammelt som lærefag og har behov for å «modnes», det gjelder også orningen med fagprøve og praksis i prøvenemder. Ingen av respondentene ønsker å splitte eller legge ned faget.

1.13.4 Bunadtilvirker

Det foreligger svar fra 4 bedrifter/ enkeltmannsforetak. Bedriftene svarer ulikt om hvorvidt de kan tilby plass til en lærling. Det skorter på verkstedkapasiteten, organisering av hverdagen (mye kursvirkosomhet) og manglende overnattingstilbud på stedet for en lærling. Det er et visst marked for lærlinger innen husflidsbutikkene.

Ja, det finnes et reelt kompetansebehov i samfunnet for bunadtilvirker, se bare på bruken og etterspørselen av bunader rundt 17. mai.

Tilbakemelding fra bransjen er at lærlingene har for lav fagkunnskap etter 2 år på skole og dermed er de mindre attraktive å ta inn som lærlinger. Det er muligheter for relevant jobb i yrket, mange som har sydd lenge nærmer seg pensjonsalder. Det er en stor fordel å ha svennebrev, men en kan selvsagt lære opp egen ansatt. Grunnleggende sømkunnskap og forståelse for bunad er en forutsetning. De som skal ut i lære må kunne grunnleggende håndsøm, ha forståelse for tekstiler og tekstilbehandling. Det er uklart om elevene har tilstrekkelig kunnskap når de skal ut i lære. Det er store forskjeller, det er nødvendig at de tilegner seg sømteknisk kunnskap i tillegg til det de har fra skolen. De yngre utøverne er i stor grad nødt til å skape sin egen arbeidsplass.

Det forventes at lærlingen skal bidra med en viss verdiskaping, men når læretiden er 2 år og en må begynne med opplæring i tråkking blir det lite inntjening og lite produksjon pga av tid som går med til opplæring. En selvstendig lærling vil ha langt mer utbytte av opplæringen. Det vil være bra om opplæringen kunne følge 1+3 modellen, det er for lite søm på Vg2 pr i dag, og i grunnkurset er det alt for mange fag som skal dekkes opp. Det er ikke tilstrekkelig med faget prosjekt til fordypning. Ordningen hvor svennebrev i beslektet fag gir fratrekk på ett år i læretiden må vekk. Dette gavner ikke kompetansen i faget. Kjole- og draktsyerfaget er også

uthulet. Det er umulig for en bunadstilvirkerbedrift å gå igjennom både kvinne og mannsbunaden med tilbehør på ett år.

Det kunne tilbys et valgfag i ungdomsskolen som rettet seg mot bunadsøm og søm generelt. Dersom faget skal vurderes splittet opp så gjør det om til et modulfag, da kan en velge relevante moduler og så ha en felles eksamen til sist. Ingen av de som har svart mener det er grunnlag for å legge ned faget. Tvert i mot, produksjon av bunad er spesielt for Norge og det bør hegnes om.

Læreplanene trenger oftere oppdatering enn hva er tilfelle i dag. Læreplanen for Vg3 er ikke god, den ble mye endret under forrige revisjon og ikke til det bedre. I mange bedrifter som tar lærling har ikke opplæringsansvarlig selv svennebrev, dette er svært uheldig. Læremiddelsituasjonen er kritisk, faglitteratur er ikke fornyet på 40 – 50 år. Det hadde vært ønskelig med en nasjonal prøvenemd, ønskelig er også mer kontakt mellom prøvenemd og opplæringsbedrift. Det er også klare signaler på at en landsprøvenemd ville kunne sikre jevnere kvalitet.

Dagens ordning med 5 inngåtte lærekontrakter per år i 3 år for å defineres som verneverdig er sterkt hemmende for utviklingen i faget. Det må til et større antall lærlinger for å kunne skape et robust og bærekraftig fagmiljø. Faget er meget arbeidsinntensivt og lønnsomhet er en utfordring, derfor er forsterket tilskudd svært viktig for fagets eksistens.

Bunadstilvirkerfaget er også avhengig av at det finnes utøvere og kompetanse i en rekke små tekstile teknikker, kniplinger, nupreller, broderi, brikkevev, sølvsmed osv.

1.13.5 Kostymesyer

Kostymesyer arbeider i fjernsyn, ved operaer, teater og med film. For tiden er det 3 lærlinger i faget, 2 på Den Norske Opera og Ballett og 1 på Det Norske Teateret. Det er behov for lærlinger i faget, arbeidsmarkedet er der, men det er ikke stort. Faglærte kostymesyer kan også starte egen bedrift som syr til teater og film. For å få jobb må man ha svennebrev i kostymesøm. I perioder er det stort press på teaterne, da tar de inn ekstrahjelp i kortere perioder. Alle som får jobb har svennebrev, enten i kjole- og draktsyerfaget eller som kostymesyer. Bedriftene vil helst ha lærlinger i 3 år, og tar helst inn lærlinger uten rettighet. De bør også ha mer praktisk arbeid på skole før de kommer inn i bedriften som lærling.

1.13.6 Modist

Modistfaget er et lite fag. For tiden er det 2 lærlinger i faget, 1 av disse er på Den Norske Opera og Ballett. Det er få jobber, men ved opera, film og teater finnes det noen. Man kan også starte egen bedrift. Det er en forutsetning at man har svennebrev for å få jobb som modist. Faget dekker en reell etterspørsel i arbeidsmarkedet.

1.13.7 Buntmaker

Det er for tiden 1 lærling i buntmakerfaget. FRDH har fått ett innspill om faget, og vedkommende skriver at det finnes læreplasser og at det er jobb for faglærte i faget. De lærlingene som er utdannet de siste årene har fortsatt i lærebedriften etter endt utdanning og én etablerer nå egen bedrift. Det er ikke behov for mange faglærte buntmakere, rekruttering på det nivået vi har i dag er tilstrekkelig.

1.14 Små verneverdige fag – Ur- og instrumentfag

1.14.1 Urmaker

Norges Urmakerforbund skriver til FRDH at det er bred enighet i urbransjen om at urmakerutdannelsen trenger mer tid i skole. De skriver videre at man må ha svennebrev eller høyere urmakerutdanning for å kunne jobbe på et urmakerverksted eller et sentralverksted. I Norge er vi så heldige å ha stor etterspørsel etter dyktige urmakere, men pga mange års vanskeligheter med å finne kvalifiserte læreplasser utdannes det for få urmakere.

Landslinjen Vg2 Ur- og Instrumentmaker, Kongsberg har resultert i at flere elever de siste årene har gått til andre fag, deriblant mikromekanikk. Elever som har bestått Vg2, og ikke klart å skaffe seg lærlingplass, har uttalt at de har følt seg lurt inn i en utdanning det ikke finnes muligheter for å fullføre. Urbransjen jobber for å fjerne instrumentmakerdelen av linjen for å få mer undervisningstid relatert mot verksteddelen. Instrumentmakerdelen av faget bør skilles ut og bli et eget lærefag med særløp.

Bransjen ser behov for endringer i læreplanen. På Vg2 lærer eleven å lage verktøy samt enkel innføring av store ur. Elever som får en læreplan, kommer ofte til en urmaker som i hovedsak jobber med mindre ur. og avanserte armbånds-ur. Vanlige uttalelser fra urmakerbedriftene er at eleven kan for lite og de er overrasket over det lave kunnskapsnivået. Små ur og armbånds-ur inngår ikke i læreplanen i Vg2.

Urbransjen har i flere år vært fullt enig om at et to-årig Vg3 for mindre ur er ønskelig for faget. Avanserte mekaniske ur er på full fart inn i bransjen og motebildet, og framtidens urmakere må beherske disse momentene. Urmakerbedriftene er ofte små og bedriftene ser at de ikke har mulighet hverken økonomisk, tidsmessig eller oppfølgingsmessig til å ta imot lærlinger. Et to-årig Vg3 i skole ses på som et godt alternativ og bransjen mener det er nødvendig med mer tid.

Urbransjen er av den oppfatning at man skiller urmakerfaget og storurmakerfaget samt at storurmakerfaget blir et nordisk tilbud og gjerne i Norge.

1.14.2 Storurmakerfaget

Storurmakerfaget har i flere år vært satt på vent, det er et fag som også omfatter den immaterielle kulturarven. Det er etterspørsel etter storurmakere i Norge i dag. Det er en trend i markedet som viser at befolkningen ønsker å ta vare på den materielle kulturarven. Flere urmakere har i dag flere års ventetid på reparasjoner av store ur.

Det er få storurmakere i Norge, og de ganske få som er igjen begynner å bli godt voksne. Det haster med å få utdannet urmakere som kan ivareta et stort mangfold eldre større ur (veggur, golvur, taffelur og andre bordur), er det viktig å ha kvalifiserte storurmakere for framtiden. Det er en stor jobb å få en god oversikt over eldre ur som finnes i Norge.

Under storurmakerfaget bør også tårnur og kirkeur være pensum.

Urbransjen ser at faget er lite, men særdeles viktig sett i lys av den immaterielle og materielle kulturarven det bærer med seg. Urbransjen vil jobbe for å få storurmakerutdannelsen på et nordisk plan hvor de nordiske landene samles om utdannelsen i Norge.

I storurmakerfaget, som i urmakerfaget, er det vanskelig å finne læreplaner. Her pekes det på kostnadene ved å ta inn lærlinger. I dette faget inngår en hel del historie og faget (reparasjonene) er mer tidkrevende fordi det ofte er gamle flotte ur.

Urmakeren må kunne veilede kunden slik at den materielle kulturarven ikke går tapt. Det er verdiskapning.

Storurmakerfaget slik bransjen ser det, bør være en tilleggstudanning til selve urmakerutdannelsen.

1.15 Små verneverdige fag – sølvfagene

1.15.1 Filigranssølvsmid

Det er stor enighet om at utdannelsen i filigranssølvsmidfaget er relevant for arbeidslivet. Man bør ha svennebrev for å kunne jobbe på et verksted som produserer filigransmykker, men fra gammelt av var det noen utøvere uten svennebrev.

Det er en økende produksjon av filigransmykker/ bunadssølv, så det er absolutt behov for denne utdanningen. Det er stort sett balanse mellom antall utdannede og bransjens behov, men ikke

alle som tar utdanningen ønsker å jobbe på verksted, eller de bruker utdanningen som springbrett til videre karriere.

Det er stort sett balanse mellom antall søkere og lære plasser. I motsetning til gullsmedfaget er filigranssølvsmefaget bedre egnet for opplæring i bedrift.

Det er ikke kommet noen forslag om endringer, splitting, etc. Det virker som bransjen synes faglig innhold er relevant.

1.15.2 Sølvsmed

Sølvsmefaget er et nisjefag med liten produksjon av nye produkter, men et meget viktig fag for å ivareta kulturarven. Det er og vil være et stadig behov for vedlikehold og reparasjoner av store sølv gjenstander. Utdannelsen er relevant for å kunne ivareta «kirkesølv», etc.

Man bør absolutt ha svennebrev i sølvsmefaget for å kunne jobbe med sølvsmeprodukter (store sølv gjenstander), som skiller seg vesentlig fra gullsmedprodukter. Det er ikke behov for mange utøvere, men det bør være utøvere i alle landsdeler for å kunne reparere/ vedlikeholde og produsere nye produkter

Det er vanskelig å få lære plass i faget og det pekes på kostnadene ved lærling. Det er mye spesialarbeid med kostbare materialer og kunders gjenstander som skal håndteres. Dette er det ikke mulig å sette en lærling til før mot slutten av læretiden. Det er derfor forbundet med store kostnader å følge opp en lærling med arbeidsoppgaver, blant annet ved at tid brukt på opplæring/trening av lærlinger fører til lavere produktivitet på verkstedet. Det blir med andre ord en stor kostnad å ha lærling.

På grunn av den vanskelige lærlings situasjonen må de som ønsker denne opplæringen være meget aktive med å tilegne seg kunnskap ved hospitering og praksis ved verksteder som håndterer sølvsmeprodukter.

Det er ikke kommet noen forslag om endringer, splitting, etc.

1.16 Små verneverdige fag - Duodjifagene

Duodji (sørsamisk: duedtie) er samenes tradisjonelle kunsthåndverk og husflid. Begrepet duodji brukes både om det å lage noe og det som blir laget. På norsk uttrykkes det vanligvis som å sløyde, og produktene som sløyd eller samesløyd. Et hovedskille er mellom hard sløyd i tre, horn og bein, og myk sløyd i stoff og skinn.

Duodjifagene er samiske håndverksfag. Den er for mange samer en livsform. Duodji har først og fremst vært drevet for å lage praktiske gjenstander og klær til eget bruk, men også som estetisk utfoldelse, og som produksjon for byttehandel og salg. Duodji er en viktig identitetsskapende virksomhet som er av stor betydning for den samiske kulturen og språket.

Det er en økende interesse for duodjifagene. Politisk arbeid har gitt resultater, duodji utvikles som en næringsrettet næring med lønnsomhet og omsetning av egne varer.

Duodjifaget er inndelt i 5 fag: horn, bein- og metallduodjifaget, skinn- og pelsduodjifaget, tekstilduodjifaget, treduodjifaget og veve- og håndstrikke duodjifaget. Duodjifagene er blant de minste fagene i utdanningsprogrammet for design og håndverk, og er en del av de små og verneverdige fagene. Kulturarven og den tradisjonelle kunnskapen som duodji representerer er beskyttet av UNESCO-konvensjoner.

Rekrutteringen til duodjifagene er for lav, og det er behov for tiltak for å rekruttere flere til faget. Elever på Vg1 må få bedre kjennskap til duodji og de ulike fagene på Vg3. Samisk videregående skole i Kautokeino har en landsdekkende linje i duodji. For øvrig er det ingen tilbud i duodji i de fylkeskommunale videregående skolene i landet. I og med at det er få elever som velger duodji, legges duodjitolbudet ned i fylkene. Rådgiverne i ungdomsskolen må skolerer til å kjenne utdanningsprogrammet godt og vite hvilke muligheter som ligger i det.

Sør- Trøndelag Fylkeskommune har tatt initiativ til, og arbeider med, et opplegg for å bedre tilbudet i duodjiundervisningen i det sørsamiske området med alternative opplæringsformer og internasjonalisering. Målet med prosjektet er å skape forutsigbare opplæringsmodeller og varige samarbeid mellom samiske miljøer i Norge, Sverige Finland og Grønland. Tilsvarende bør gjøres i de andre fylkene med samisk befolkning.

Sametinget har etablert gode ordninger for duodjiopplæring og muligheten for å kunne drive en næring i fagene. Det gis et lønnstilskudd til bedrifter som tar i mot lærlinger i duodji, tilskuddet gis til 10 lærlinger og legger dermed til rette for opptak av 5 nye lærlinger årlig. Det gis også driftstilskudd til opplæringskontoret for reindrift og duodji (OKRD) i tillegg til næringsstøtte til håndverksutøverne.

Duodjifagene vil være godt egnet til å utvikle i et nordisk perspektiv. Det finnes gode duodjiundervisningsinstitusjoner i Anar og Jokkmokk i Sverige, der det årlig er flere studenter fra norsk side. Utfordringen er at det er forskjellige utdanningssystemer i de nordiske landene og det har vært vanskelig å få godkjent disse utdanningene i Norge. FRDH ser, ut fra innspillene vi har fått fra de samiske miljøene, at et nordisk samarbeid om duodjiopplæringen, som eventuelt også kan inkludere Russland, er interessant. Her kan man også vurdere felles utvikling av læremidler og hvordan man kan løse utfordringene med ulike læreplaner og utdanningssystemer. Utdanning i duodji tatt i de nærliggende skoletilbudene på tvers av grensene bør få godkjennelse i Norge.

Det er i dag generasjonsskifte blant utøvere, generasjonen som leverer duodjiprodukter til familien blir eldre. De yngre tar ikke over denne rollen og lærer ikke faget hjemme, da må man ha mer inn i næringsstrukturen og formalisert opplæring. Det vil bli mer kommersiell omsetning av duodjiprodukter. Duodjikunnskap er også viktig for reindriftsutøvere og slaktere, da de har førstehåndsansvaret for uttaket av råvarer som benyttes til produksjonen. En kan ikke gå og kjøpe skinn til produksjon av duodjiprodukter. Skinnmaterialer kan være vanskelig å få tak i.

Det er ikke læreplasser som er utfordringen for duodjifagene. Det finnes læreplasser, men utfordringer for dette faget er at det finnes få læreplasser med registrerte organisasjonsnummer, slik Fylkeskommunen ber om. OKRD har fått Duodjeinstituttet til å inngå avtale som bedrift. Dagens tilskuddsordning krever en formalisering av opplæringsbedriftene hvilket kan være en utfordring da næringen kjennetegnes ved små og til dels ikke registrerte produsenter.

Det er nødvendig å tilrettelegge teoriopplæring for de som ikke har gjennomført grunnutdanning som er kravet til å avlegge fagprøve.

Det finnes ikke så mange bedrifter som har ansatte, og nye faglærte må være forberedt på å drive selvstendig i egen virksomhet. Det er behov for å kunne gå videre og ta Mesterbrev, en mulighet som i dag ikke finnes. De som utøver duodji som næring i dag har nok med å skaffe inntjening til seg selv, og enda ansette noen fører til store kostnader for en produksjon med liten inntjening. For øvrig kan de med fagbrev bruke dette som grunnutdanning for en høyere utdanning. Til f.eks lærerutdanning, førskolelærerutdanning, økonomi/ adm. utdanning, kulturarbeider.

For bedrifter med ansatte er fagbrev i duodji en stor fordel. Fagbrevet er også relevant for arbeid med samiske barn og unge, museer, kulturinstitusjoner og forvaltningsinstitusjoner.

Bransjen jobber med markedsføring av utdanningene og fagene på messer etc. Mange får interesse for duodji senere i livet, i 20-åra. Da har de ofte brukt opp retten til videregående opplæring når de finner ut av de vil bli duodjiutøvere. Disse får ulik behandling i de ulike fylkene. Nordland fylkeskommune ønsker å utvikle kurs til voksne. Duodji er et modningsfag og det vil være behov for ordninger for voksne elever/ lærlinger. Denne ordningen er positiv for næringsutviklingen i faget og kunne med fordel være et fylkesoverskridende tilbud.

Fagene dekker et kompetansebehov som finnes. Flere utøvere har flere fagbrev, og det kan stilles spørsmål ved om det er nok næringsgrunnlag til å ha f.eks. kun pels og skinn, eller

trearbeid, eller om sammenslåinger burde vurderes. Muligens kan f.eks. læreplan for vev /strikking slås sammen med tekstil.

Bransjen ønsker mer duodjiopplæring allerede på Vg1. Det er en utfordring for fagene at elevene lærer mindre av håndverket i hjemmene og på grunnskolen.

Sametinget har ansvaret for læremidler til duodji. Det finnes lite læremidler som er utviklet spesielt for duodjifagene. Samisk vgs. i Kautokeino vil sette i gang prosjekt for å utvikle læremidler. FRDH ønsker en bedre kommunikasjon og samarbeid mellom utdanningsmyndighetene og Sametinget.

Økt bruk av fagfolk i form av gjestelærere som formidler faget sitt vil kunne bidra til å gi elevene i grunnskole og videregående skole en bedre tilnærming til duodjifaget og inspirere til entreprenørskap innen næringen.

1.17 Øvrige små verneverdige fag uten innspill:

Det har ikke lyktes rådet å få uttalelser fra utøvere av skomakerfaget, møbeltapetsererfaget, salmakerfaget, nautisk instrumentmakerfaget, optronikerfaget, orgelbyggerfaget, forgyllerfaget, gravørfaget, keramikerfaget, maskør- og parykkmakerfaget og taksidermistfaget. Dette skyldes både rådets kapasitet og andre forhold. Skomakerbransjen er dårlig organisert, og det er vanskelig å vite hvem som kan uttale seg om faget. Andre bransjer har ikke hatt tid til å samles til en diskusjon. Som påpekt innledningsvis, fravær av en bransjeforening er en utfordring for rådets kartleggingsarbeid. Men rådet er av den oppfatning at ingen av fagene skal legges ned eller tas bort.

1.18 Yrkeskompetansefag

Utdanningsprogram for design og håndverk har tre fag som ikke er lærefag, interiør, utstillingsdesign og pianostemming og pianoteknikk. Opplæringen i disse fagene fører fram til yrkeskompetanse uten fag- eller svennebrev og er organisert som tre års opplæring i skole.

FRDH har arrangert et dialogmøte med fagene interiørkonsulent, utstillingsdesigner og profileringsdesign. Ikea, Nordsjø ide og design, Informasjonskontoret for farge og interiør, Skilt og dekorforeningen og lærere og elever i fagene var invitert til møtet. Innspillene nedenfor er i stor grad basert på samtalene i dette møtet.

1.19 Interiørkonsulent

Et bredt spekter av yrkesmuligheter åpner seg med denne utdanningen. 43% av interiørkonsulentene jobber i butikker hevder forfatter av læreboken i faget⁶. Lærere som underviser i faget mener elevene er kvalifiserte for disse jobbene, men fagplanen bør justeres noe, det samme mener representanter fra bransjen rådet har snakket med. Kompetanse i salg og markedsføring og personlige egenskapet teller mye for mulige arbeidsgivere.

De manglende tilbakemeldingene fra bransjen viser at yrkeskompetansen skolene kan tilby ikke er viktig for bedriftene. Bransjen har tradisjon for å ansette personer uten formell kompetanse. Uansett kan ungdommene dokumentere at de har fullført videregående skole, og de har mere relevant kompetanse enn andre som bare har videregående skole dersom de søker jobb i en interiørbutikk.

Bransjen er lite oppmerksom på utdanningen. Dette er et fag som ikke har etablert seg i bransjen enda. Gjennom dialogmøtet rådet arrangerte har flere bedrifter blitt oppmerksomme på utdanningen og kompetansen elevene tar med seg ut, og er positive til faget.

⁶ Talgø, Trine. Jeg er «bare» interiørkonsulent (2015): <http://www.gaidaros.no/blogg/jeg-er-bare-interiorkonsulent>

Læreplanen er inndelt i fag som virker kunstige, mener mange lærere. Fagene på vitnemålet kommuniserer ikke hva elevene har lært. En gjennomgang av læreplanen er nødvendig. 3-årig utdanningsprogram på skole med fordypning i interiørfaget på Vg3 fungerer godt, men bør kombineres med praksis både i Vg2 og Vg3. Det er ikke PTF i Vg3, derfor blir det opp til de enkelte faglærere om de vil gi elevene tilbud om utplassering.

Læreplanen bør revideres og mål fra salg og service bør inn i faget for å målstyre det mot jobb i butikk. Som Nifu 16/2015 rapporten påpeker er lærefagene som ligger under service og samferdsel lite etterspurt i arbeidsmarkedet.

1.20 Pianostemmerfaget

Rådet har mottatt tilbakemeldinger fra Musikernes fellesorganisasjon (MFO) og Norges pianostemmer og –teknikerforening (NPTF).

MFO svarer at det er et stort udekket behov for pianostemmere i Norge, både hos private og – ikke minst – på alle kulturinstitusjoner, opplæringssteder, kulturskoler, skoler og hos andre som er helt avhengige av funksjonelle og godt klingende piano og flygler.

De fleste – om ikke alle- pianostemmere driver som næringsdrivende, og de er altså ikke ansatte noen steder. Men relevant yrkeskompetanse er helt avgjørende for å mestre dette yrket, som er høyst spesialisert, og krever lang trening. Det er etter MFOs syn ikke mulig å utføre dette arbeidet uten relevant utdanning.

Det er i dag vanskelig å få tak i pianostemmere, og arbeidsbelastningen på de vi har i dag er stor. I de nærmeste årene er det også mange som kommer til å gå av med pensjon.

NPTF svarer at de jobber i disse dager med å få til et nytt studie ved Norges Musikkhøyskole for pianostemmere og –teknikere. Det er nå ca 50 aktive stemmere i Norge, med gjennomsnittsalder 62 år. Målet med en ny 2-årig kandidatutdanning er å opprettholde antallet. Altså få inn ca like mange nye i markedet som de som pensjonerer seg. Behovet og markedet er udiskutabelt.

Faglig råd design og håndverk anbefaler at det ikke gjøres noe med faget på det nåværende tidspunkt, men at det avventes hva som skjer i forhold til et studie ved Norges Musikkhøyskole. Det er i dag ikke noe skoletilbud i faget.

1.21 Utstillingsdesign

Det er uklart hvilket arbeidsmarked som åpner seg for utstillingsdesignere etter fullført utdanning. Dersom man får jobb i en butikk, kan man få ansvar for å rigge vindusutstillinger, men designet er i de fleste tilfeller bestemt av kjeden som butikken tilhører.

Utdanningen er ikke en forutsetning for å få jobb i faget. Flere av de store kjedene driver opplæring av egne «visual merchandisere». Det finnes også private skoler i Norge som tilbyr den utdanningen, som idefagskolen i Tønsberg. En visual merchandiser eller visuell markedsfører, har en mer spisset kompetanse i forhold til varehandelens behov.

Det er grunn til å tro at utdanningen slik den er i dag ikke dekker et behov i arbeidsmarkedet. I småforretninger lages gjerne vindusutstillinger av egne ansatte, men alle kjedebutikker styres av kjedene, og de har visual merchandisere som utfører disse oppgavene.

En mulighet er å endre fagets innhold slik at det ligner mer på visual merchandiseropplæring slik det gjøres bedriftsinternt og på private skoler. En visuell markedsfører lager vindusutstillinger og eksponeringer i forretninger, kjedebutikker og kjøpesentre. En visuell markedsfører tar ansvar for hvordan en vil at kunden skal oppfatte forretningen, og for hvordan varer og produkter blir presentert for å oppnå størst mulig salg. En visuell markedsfører lager atmosfære, setter sammen og eksponerer varer og produkter i samsvar med trender og moter og lager events i butikken.

En visuell markedsfører bør ha blikk for matchende produkter, være god til å kombinere farger og materialer, like høyt tempo, ha gode samarbeidsevner, være handlekraftig og kunne tenke kreativt og kommersielt. En visuell markedsfører lager utstillinger og miljø som passer til konseptet, profilen og identiteten til forretningen. Målene i fagplanen bør i så fall tilpasses denne klare bestillingen. Fagplanen må styrkes med mål i salg og markedsføring. Interiør må også sterkere inn fordi butikkinnredning er et stort tema.